

**Informatīvais materiāls par interešu konflikta riskiem
Eiropas Savienības fondu projektu īstenošanā**

Šajā informatīvajā materiālā sniegta tehniska informācija publiskā atbalsta sniedzējiem, praktiķiem, atbalsta saņēmējiem vai potenciālajiem labuma guvējiem un citiem, kas pārrauga, kontrolē vai īsteno kohēzijas politiku, par to, kā piemērot Eiropas Savienības tiesību aktus interešu konflikta jomā.¹ Informatīvo materiālu ir sagatavojusi Centrālā finanšu un līgumu aģentūra (turpmāk – CFLA), un tā mērķis ir sniegt CFLA skaidrojumus uz konkrētu piemēru bāzes, lai veicinātu darbības programmu īstenošanu un labo praksi. Šī ir informatīvā materiāla nemainīgā daļa, savukārt konkrēti piemēri un biežāk uzdotie jautājumi, kas pieejami kopā ar šo informatīvo materiālu, var tikt papildināti atbilstoši nepieciešamībai.

Informatīvais materiāls sagatavots sadarbībā ar Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes locekļiem, tādējādi nodrošinot viņu viedokļa uzklaušanās par biežāk sastopamajiem problēmjautājumiem un to iespējamiem risinājumiem. Tāpat ņemot vērā publicēto informāciju CFLA tīmekļvietnē, finansējuma saņēmējiem bija iespēja līdzdarboties šī dokumenta izstrādē gan saturiski, gan papildinot ar vēlamiem piemēriem.

Šis informatīvais materiāls neaptver visas iespējamās situācijas, kurās var tikt konstatēts interešu konflikts, bet ir paredzēts ieskatam par biežāk konstatētajiem gadījumiem. Tāpat šis informatīvais materiāls nav uzskatāms kā oficiāls normatīvā akta interpretācijas avots, bet palīgmateriāls, kas var tikt pilnveidots vai papildināts, ņemot vērā kompetento iestāžu papildu sniegtos skaidrojumus vai viedokļus.

Svarīgi uzsvērt, ka interešu konflikta identificēšana balstās uz saprātīgām šaubām par personas spēju pieņemt neatkarīgu un objektīvu lēmumu. Pārlietu bieža atstatīšanās no lēmumu pieņemšanas teorētisku, nenoteiktu interešu konfliktu risku dēļ var radīt nepamatotus apgrūtinājumus un nelietderību lēmumu pieņemšanas procesā. Tāpēc interešu konfliktu pārvaldībai jābūt samērīgai: pietiekami stingrai, lai novērstu faktiskos riskus, vienlaikus netraucējot raitai un uz rezultātu vērstai lēmumu pieņemšanai.

1. IEVADS

Eiropas Savienības (turpmāk – ES) fondu un Atvērēšanas fonda investīcijas ir nozīmīgs instruments Latvijas tautsaimniecības attīstībā, kas uzlabo konkurētspēju, veicina izaugsmi un rada jaunas darba vietas, taču šo investīciju ieguldīšanā ir nepieciešams ievērot zināmus nosacījumus, lai piešķirtie līdzekļi tiktu izmantoti pārredzami, atbildīgi un likumīgi. Minētie principi ir iekļauti arī Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES, Euratom) 2024/2509 (2024. gada 23. septembris) par finanšu noteikumiem, ko piemēro Savienības vispārējam budžetam (pārstrādātā redakcija) (turpmāk – Finanšu regula).

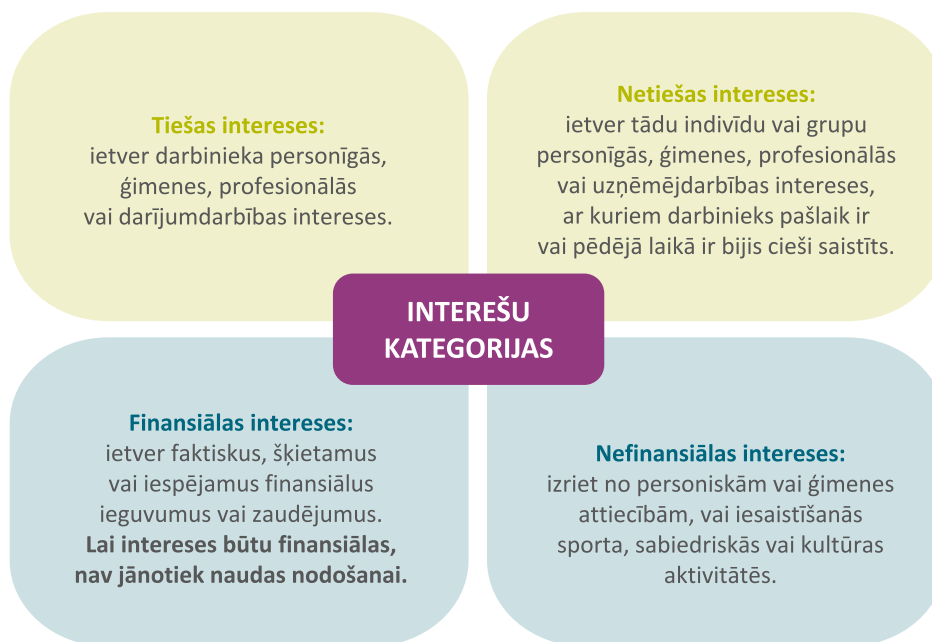
Finanšu regula ir viens no būtiskākajiem ES tiesību aktiem, kas regulē ES budžeta veidošanu, izpildi un uzraudzību. Ar Finanšu regulas 2018. gada 18. jūlija redakciju (stājās spēkā 2018. gada 2. augustā, jaunajā redakcijā norma nav mainīta) ir paredzēti stingrāki pasākumi ES finanšu interešu aizsardzībai, kurā viens no galvenajiem piemēriem ir noteikumu par interešu konfliktiem pastiprināšana. Šie noteikumi papildus tiešai un netiešai pārvaldībai ir skaidri attiecināti uz dalībvalstu iestādēm (neatkarīgi no dalībvalstu iekšējās pārvaldības kārtības) un jebkuru personu,

¹ Papildu ieskatam par interešu konflikta novēršanu regulējošajiem tiesību aktiem un kompetento institūciju sniegtajiem skaidrojumiem šo tiesību aktu piemērošanas jomā skatīt Eiropas Savienības fondu un Atvērēšanas un noturības mehānisma plāna vadībā iesaistīto institūciju risku pārvaldības stratēģiju, 33.-36.lpp. Pieejams: https://www.esfondi.lv/assets/ievie%C5%A1ana/risku_p%C4%81rvald%C4%ABba/2021_2027/rv-strategija.pdf.

kas īsteno kādu no ES fondiem saskaņā ar dalītu pārvaldību.²

Atbilstoša interešu konflikta pārvaldība ir īpaši nozīmīga, jo tādā veidā tiek nodrošināta lēmumu pieņemšana, kas kalpo sabiedrības vispārējām interesēm, un vienlaikus veicina tiesiskumu kā vienu no ES pamatvērtībām. Tāpat izvairīšanās no interešu konflikta ir svarīga tā apstākļa dēļ, ka, konstatējot interešu konfliktu, finansējuma saņēmējam 100% apmērā var tikt samazinātas projektā paredzētās attiecināmās izmaksas vai dalībvalstij var tikt liegta finansējuma piešķiršana no ES fondu līdzekļiem.

Interešu konflikta tiesiskie aspekti ir iekļauti Finanšu regulas 61. pantā, kas noteic, ka interešu konflikts pastāv, ja budžeta izpildē iesaistīta finanšu dalībnieka vai citas personas funkcijas neatkarīgi un objektīvi traucē pildīt iemesli, kas saistīti ar ģimeni, emocionālajām saitēm (piemēram, draudzīgas/naidīgas attiecības, uzticamības personas statuss u.c.), politisko vai nacionālo piederību, ekonomiskajām interesēm vai jebkādām citām tiešām vai netiešām personīgajām interesēm. Tiešas un netiešas intereses var ietvert arī dāvanas vai viesmīlību, neekonomiskas intereses, vai tās var izrietēt no līdzdalības nevalstiskās vai politiskās organizācijās (pat ja šī līdzdalība netiek atalgota), lojalitātes pret noteiktu sabiedrisko kustību/grupu, konkurējošiem lojalitātes pienākumiem starp vienu subjektu, pret kuru konkrētajai personai ir pienākums, un citu personu vai subjektu, pret kuru šai personai ir pienākums.³ Ņemot vērā minēto, intereses var klasificēt kā tiešas vai netiešas un kā finansiālas vai nefinansiālas (skatīt 1.attēlu).⁴

1.attēls. Interešu kategorijas

Saistībā ar interešu konfliktu ir nošķirami arī dažādi interešu konflikta veidi, proti, faktiski, šķietami un iespējami.

² Eiropas Komisijas paziņojums “Norādījumi par izvairīšanos no interešu konfliktiem un to pārvaldību saskaņā ar Finanšu regulu” Nr. 2021/C 121/01, 3.lpp.

³ Eiropas Komisijas paziņojums “Norādījumi par izvairīšanos no interešu konfliktiem un to pārvaldību saskaņā ar Finanšu regulu” Nr. 2021/C 121/01, 8.lpp.

⁴ Eiropas Revīzijas palātas īpašais ziņojums: Interešu konflikts ES kohēzijas un lauksaimniecības izdevumu jomā. Pieejams: https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/conflict-of-interest-06-2023/lv/#_ftn1.

- Faktisks interešu konflikts – situācija, kurā personas personīgās vai profesionālās intereses **tieši ietekmē** spēju veikt noteikto funkciju izpildi neatkarīgā un objektīvā veidā;
- Šķietams interešu konflikts – situācija, kurā neatkarīgam vērotājam no malas **var rasties iespaids**, ka personas personīgās vai profesionālās intereses ietekmē spēju veikt noteikto funkciju izpildi neatkarīgā un objektīvā veidā, pat ja faktiski šādas ietekmes nav;
- Iespējams interešu konflikts – situācija, kurā personas personīgās vai profesionālās intereses konkrētajā brīdī nav, bet ir ticams, ka **nākotnē tādas var parādīties** un ietekmēt spēju veikt noteikto funkciju izpildi neatkarīgā un objektīvā veidā.

No iepriekš norādītajiem interešu konflikta veidiem sarežģījumus var radīt šķietami un iespējami interešu konflikti, jo tie lielākoties balstās uz uztveres jēdzienu un trešo personu vērtējumu, kas var būt subjektīvs, un kuru ne vienmēr var juridiski definēt. Lai arī šķietama interešu konflikta gadījumā personas objektivitāte var nebūt ietekmēta, ir nepieciešams nodrošināt šādu gadījumu agrīnu identificēšanu, deklarēšanu un pārskatāmību, sniedzot izvērtējumu, vai saskatītais interešu konflikts ir šķietams vai arī šī potenciālā interese ir tāda, kas jau faktiski ietekmē personas objektivitāti un neatkarību. Iepriekš minēto pamato arī Finanšu regulas 61. pantā minētais, proti, personām ir jāveic piemēroti pasākumi, lai novērstu interešu konflikta rašanos attiecībā uz viņu atbildībā esošajām funkcijām un rastu risinājumu situācijās, kas objektīvi var tikt uztvertas kā interešu konflikts.

Tāpat, ja šķietama interešu konflikta gadījumā tiek atzīts, ka tam nav faktiskas ietekmes, taču konstatētie apstākļi tomēr var radīt pamatotu iespaidu par neobjektivitāti, personai būtu ieteicams atturēties no lēmumu pieņemšanas, tādējādi veicinot sabiedrības uzticēšanos lēmumu pieņemšanas procesam. Iepriekš minētās preventīvās darbības ir attiecināmas arī uz iespējamiem interešu konflikta veidiem.

Interesu konflikta definīcijas tvērums aptver jebkuru darbību vai intereses, kas varētu traucēt finanšu dalībnieka vai citas personas funkciju neatkarīgu un objektīvu izpildi, pat ja interešu konflikts neīstenojas vai persona faktiski negūst labumu no situācijas. Šajā sakarā ir ārkārtīgi svarīgi nodrošināt, ka tiek efektīvi ievēroti nosacījumi par izvairīšanos no interešu konfliktiem un novērstas jebkādas šaubas, kādas saprātīgai, informētai, objektīvai un godprātīgai personai var rasties par budžeta izpildē iesaistītas personas rīcības atbilstību.⁵ Ņemot vērā minēto, ir būtiski dokumentēt vai nodrošināt iekšējos normatīvajos aktos/procedūrās darbību aprakstu interešu konflikta konstatēšanas gadījumā.

Kaut arī interešu konflikta tvērums ir plašs, tas nenožīmē, ka to var attiecināt uz jebkuru pastāvošo saistību. Šādiem apstākļiem ir jābūt **konkrētai identificējamai un individuālai saiknei** ar (vai ietekmei uz) konkrētiem personas rīcības, uzvedības vai attiecību aspektiem.⁶ Saskaņotais interešu konflikts **aptver objektīvus apstākļus**, kas ietekmē uzticēšanos personas vai subjekta neatkarībai un objektivitātei un palaušanos uz tām, tādēļ ir svarīgi, lai saskatītais interešu konflikts tiktu pamatots ar objektīviem un saprātīgiem apsvērumiem. Tas jo īpaši **ietver pārbaudāmas un faktiski pierādāmas norādes** par to, ka pastāv saiknes starp funkcijām un attiecīgajām interesēm.⁷ No minētā izriet, ka saistībai ir jābūt pietiekami nozīmīgai, lai to varētu uzskatīt par tādu, kas var traucēt funkciju neatkarīgu un objektīvu pildīšanu. Papildus var tikt vērtēta objektīva

⁵ Eiropas Komisijas paziņojumu “Norādījumi par izvairīšanos no interešu konfliktiem un to pārvaldību saskaņā ar Finanšu regulu” Nr. 2021/C 121/01, 12.lpp.

⁶ Turpat, 7.lpp.

⁷ Turpat, 12.lpp.

cēlonysakarība starp plānotajām un veiktajām darbībām, to rezultātu un sasniegtajām interesēm.

Vienlīdz svarīgs ir arī katras attiecīgās personas subjektīvais redzējums, iesniedzot interešu konflikta pašnovērtējumu, kas nodrošina, ka persona apzināti, pārdomāti un rūpīgi izvērtē iespējamo interešu, attiecību vai citu apstākļu ietekmi uz lēmumu pieņemšanas objektivitāti un neatkarību. Šāds pašnovērtējums ir viens no prevencijas un informatīvās izpratnes instrumentiem, kas palīdz identificēt situācijas, kurās lēmuma pieņemšana varētu tikt apšaubīta no godprātības un caurspīdīguma viedokļa, stiprinot ētikas standartus un novēršot reputācijas riskus. Parakstīta pašnovērtējuma iesniegšana arī finansējuma saņēmējam rada mazāku administratīvo slogu nekā nepieciešamība vēlāk pierādīt, ka lēmuma pieņemšanā iesaistītās personas apzinās iespējamās interešu konflikta situācijas un veidus, kā arī ievēro interešu konflikta riska novēršanas nosacījumus. Tomēr svarīgi atcerēties, ka minētais pašnovērtējums/apliecinājums nav visaptverošs dokuments, kura iesniegšana atbrīvo no atbildības, ja tiek identificēts objektīvi pamatots un iepriekš neatklāts interešu konflikta gadījums.

Risinot interešu konfliktus, **galvenā uzmanība būtu jāpievērš tā nepieļaušanai un novēršanai,** jo labot šādas situācijas ir sarežģītāk. Būtiski, ka interešu konflikti var rasties jebkurā ES budžeta izpildes posmā. Līdz ar to visos novēršanas un risināšanas pasākumos būtu jāņem vērā īstenošanas iepriekšējie posmi nolūkā pēc iespējas plašāk izmantot novēršanu, nevis labošanu. Turklāt pasākumiem interešu konfliktu novēršanai un risināšanai vajadzētu būt efektīviem, samērīgiem, dokumentētiem, pārredzamiem un regulāri atjauninātiem.⁸ Vienlaikus arī dalība apmācībās, ko nodrošina ES fondu administrēšanā iesaistītās institūcijas, veicina pilnīgāku izpratni par tiesību normām un korektu rīcību, sastopoties ar interešu konflikta gadījumiem.

2. CFLA PĀRBAUDES MEHĀNISMI

Viena no būtiskākajām atkāpēm tiesiskā ES fondu projektu īstenošanas procesā ir interešu konflikts, kas var izraisīt ievērojamas finansiālas un juridiskas sekas, kā arī kaitēt ES fondu īstenošanā iesaistīto pušu reputācijai.

Ņemot vērā minēto, **CFLA vērš pastiprinātu uzmanību interešu konflikta novēršanas pasākumiem (semināri, konsultācijas, skaidrojumi u.tml.) un tā vērtēšanai.**

Interešu konflikts tiek vērtēts visu CFLA veicamo pārbaudu ietvaros (piemēram, iepirkumu un iepirkumu pirmspārbaudes, maksājumu pieprasījumu pārbaudes, finansējuma piešķiršanas kārtība gala saņēmējiem u.c.).

Visa projekta īstenošanas laikā CFLA veic riskos balstītas pārbaudes. Konstatējot pazīmes, kas var liecināt par interešu konfliktu, katrs gadījums tiek vērtēts individuāli, jautājot finansējuma saņēmēja viedokli par CFLA secināto un ņemot vērā finansējuma saņēmēja sniegtos faktus un skaidrojumus, kas attiecināmi uz konkrēto gadījumu.

CFLA savā darbā izmanto informācijas sistēmas tādā apjomā, kas nepieciešams attiecīgo pienākumu izpildei (piemēram, Valsts ieņēmumu dienesta datu noliktavas sistēma, Lursoft, Arachne). Šādā veidā tiek iegūta informācija par faktiskiem interešu konfliktiem, kas tiešā veidā izriet no informācijas sistēmās iekļautajiem datiem.

⁸ Eiropas Komisijas paziņojums "Norādījumi par izvairīšanos no interešu konfliktiem un to pārvaldību saskaņā ar Finanšu regulu" Nr. 2021/C 121/01, 30.lpp.

CFLA apzināti neveic sociālo tīklu, medijos publicēto fotogrāfiju vai citu publikāciju uzraudzību, lai pārbaudītu iespējamās interešu konflikta situācijas. Vienlaikus individuāli tiek vērtēts ikviens gadījums, kas CFLA rīcībā ir nonācis no publiskajā telpā izskanējušas vai no trešo personu saņemtas informācijas (sūdzības, iesniegumi, trauksmes cēlēju ziņojumi u.c.), saskaņā ar kuru pastāv aizdomas, ka lēmumi par publisko līdzekļu piešķiršanu tiek pieņemti neobjektīvi un negodprātīgi, pastāvot interešu konflikta situācijai.

Pat, ja CFLA rīcībā nonāk informācija par šķietamu interešu konfliktu, tas pats par sevi nebūs pamats interešu konflikta konstatēšanai (vai arī vienīgais pierādījums, ja šāda situācija tiktu vērtēta). Tādēļ vienlīdz svarīgs ir arī katras attiecīgās personas subjektīvais redzējums, iesniedzot interešu konflikta pašnovērtējumu, kas **nodrošina, ka persona apzināti, pārdomāti un rūpīgi izvērtē iespējamo interešu, attiecību vai citu apstākļu ietekmi uz lēmumu pieņemšanas objektivitāti un neatkarību**. Šāds pašnovērtējums ir instruments, kas palīdz identificēt situācijas, kurās lēmuma pieņemšana varētu tikt apšaubīta no godprātības un caurspīdīguma viedokļa, stiprinot ētikas standartus.

Vienlaikus CFLA apzinās, ka interešu konfliktu novēršanas regulējums ir jāpiemēro saprātīgi, proti, CFLA prioritāri vērtēs faktiskas interešu konflikta situācijas, savukārt šķietamu interešu konfliktu gadījumos ņems vērā personu pašvērtējumu un **palīdzēs atrast saprātīgus risinājumus tam, lai pieņemtie lēmumi būtu gan objektīvi, gan vienlaikus būtiski neietekmētu lēmumu pieņemšanas procesu**.

3. DAUDZPAKĀPJU PROJEKTI UN INTEREŠU KONFLIKTU RISKI

3.1. Koncepta skaidrojums

Par daudzpakāpju projektiem ir uzskatāmi projekti, kas saistīti ar ES fondu atbalsta saņemšanu, un kuros atbilstoši specifiskā atbalsta mērķim finansējuma saņēmējs atlases kārtībā ES fondu dalībniekiem, gala saņēmējiem vai sadarbības partneriem sniedz atbalstu, tajā skaitā finansiālu atbalstu, piemēram, granta, stipendijas, valsts atbalsta, *de minimis* atbalsta, garantijas un citu atbalstu veidā.

Lai nodrošinātu efektīvu krāpšanas, korupcijas un interešu konflikta risku pārvaldību un atbilstību normatīvo aktu prasībām, ES fondu daudzpakāpju projektu īstenotājam ir nepieciešams izveidot iekšējās kontroles sistēmu.⁹ Šāda nepieciešamība ir noteikta arī attiecīgajos programmu regulējošajos Ministru kabineta noteikumos.¹⁰

ES fondu daudzpakāpju projekta īstenotājs var būt gan publisko tiesību subjekts, gan komersants vai biedrība (turpmāk – projekta īstenotājs), kas noslēgusi līgumu par projekta īstenošanu ar CFLA. Projekta īstenotājs atbild par tālāku finansējuma piešķiršanas izvērtēšanu, izsludinot

⁹ CFLA ieteikumi iekšējās kontroles sistēmas aprakstam. Pieejams: <https://www.cfla.gov.lv/lv/ieteikumi-ieksejas-kontroles-sistemas-aprakstam>.

¹⁰ Piemēram, 2024. gada 23. jūlija Ministru kabineta noteikumu Nr. 501 "Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 1.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Pētniecības un inovāciju kapacitātes stiprināšana un progresīvu tehnoloģiju ieviešana uzņēmumiem" 1.2.1.1. pasākuma "Atbalsts jaunu produktu attīstībai un internacionalizācijai" pirmās kārtas īstenošanas noteikumi" 33. punkts un 2024. gada 9. janvāra Ministru kabineta noteikumu Nr. 35 "Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 1.1.1. specifiskā atbalsta mērķa "Pētniecības un inovāciju kapacitātes stiprināšana un progresīvu tehnoloģiju ieviešana kopējā P&A sistēmā" 1.1.1.9. pasākuma "Pēcdoktorantūras pētījumi" īstenošanas noteikumi" 28. punkts.

projektu atlasi (konkursu)¹¹ un nodrošinot, ka uz finansējumu pretendē un konkursa kārtībā piesakās gala saņēmēji (piemēram, organizācijas struktūrvienības, kas saņem atbalstu iekšējās atlases veidā, biedrības, uzņēmumi, atvasinātas publiskas personas, doktoranti, studentu komandas), kuri, piesaistot privāto līdzfinansējumu (ja attiecināms), nodrošina projektu īstenošanu gala saņēmēju līmenī (turpmāk – gala saņēmēji).

Projekta īstenotājs šāda **daudzpakāpju projekta īstenošanas gadījumā uzņemas atbildību par godīgu un mērķim paredzētu gala saņēmēju projektu atlasī**, izveidojot īpašu projektu vērtēšanas komisiju, kur tiek piesaistīti dažādu nozaru dalībnieki un eksperti,¹² nodrošinot, ka projektu vērtēšanas komisijai, kas piedalās lēmumu pieņemšanas procesā, būtu līdzsvarots sastāvs, atspoguļojot dažādas attiecīgās kompetences jomas un intereses, kas nepieciešamas attiecīgās struktūras konkrētajiem uzdevumiem un/vai lēmumu pieņemšanai.¹³

Projektu īstenotāji izsludina atlasī un jebkurš gala saņēmējs, kas atbilst programmā noteiktajiem kritērijiem, var pretendēt uz finansējumu projektu īstenošanai, nodrošinot katrai ES fondu programmai atbilstošo mērķu sasniegšanu. Projektu vērtēšanas komisija atbilstoši projektu atlases kritērijiem atlasa atbilstošākos gala saņēmēju projektu pieteikumus.

3.2. Interesu konflikts projektu vērtēšanas komisijai, novēršanas pasākumi un risku vadība

Katrs projektu vērtēšanas komisijas dalībnieks ir atbildīgs par pieņemto lēmumu objektivitāti – pirms projektu vērtēšanas dalībnieks apliecina **interesu konflikta neesamību un objektivitāti, kā arī uzņemas atbildību, apliecinot**, ka, uzsākot vērtēšanas procesu, nav tādu iemeslu, tai skaitā tādu, kas saistīti ar ģimeni, emocionālajām saitēm, politisko vai nacionālo piederību, ekonomiskajām interesēm vai jebkādām citām tiešām vai netiešām personīgajām interesēm, kas varētu saprātīgi apšaubīt neatkarību un objektivitāti lēmuma pieņemšanā. Tāpat, ikviens projekta vērtēšanas komisijas dalībnieks ir atbildīgs par pilnīgu un savlaicīgu informācijas sniegšanu par jebkādām saistībām ar projekta iesniedzēju, lai savlaicīgi novērstu tiesisku vai reputācijas seku iestāšanos, ja tādas konstatē projekta vērtēšanas un lēmuma pieņemšanas procesā.

Vienlaikus jāatceras, ka interešu konflikta konstatēšanas pamatā ir **saprātīgas šaubas**, vai persona spēs pieņemt neatkarīgu un objektīvu lēmumu. Lai gan teorētiski var apgalvot, ka katra pazīšanās (piemēram, mācīšanās vienā izglītības iestādē vai vairāku sabiedrisko organizāciju dalība kopīgā “jumta” organizācijā) vai katrs pagātnes izteikums var radīt šaubas par lēmuma pieņēmēja objektivitāti, tomēr šie apstākļi paši par sevi nerada interešu konfliktu. Pretējā gadījumā lēmumu pieņemšana būtu apgrūtināta, lēmumu apstrīdētājiem norādot uz ļoti teorētiskiem neobjektivitātes riskiem.

Projektu vērtēšanas komisijas dalībniekam, objektīvi izvērtējot situāciju, ir jāapzinās sekas gadījumos, ja tā apzināta darbība vai bezdarbība būs radījusi kādu no interešu konflikta situācijām un ja šo situāciju būs konstatējusi kāda trešā puse (auditi, CFLA u.c.). Vairumā gadījumu tā ir pilnīga finanšu līdzekļu neattiecināšana vai atgūšana no finansējuma saņēmēja attiecībā uz to apjomu, pret kuru projektu vērtēšanas komisijas dalībnieks ir pieņēmis lēmumu. Turklāt tas nozīmē, ka var tikt apšaubīts arī viss projektu vērtēšanas komisijas darbs un veiktas papildu

¹¹ Par projektiem, kuru ietvaros atlase (konkurss) nenotiek, bet projekta īstenotājs piešķir finansējumu gala labuma guvējiem, izvērtējot tā atbilstību ārējiem normatīvajiem aktiem, aicinām skatīties 4.sadaļas informāciju.

¹² Prasības komisiju sastāvam noteiktas ES fondu investīcijas regulējošajos Ministru kabineta noteikumos.

¹³ Eiropas Komisijas paziņojums “Norādījumi par izvairīšanos no interešu konfliktiem un to pārvaldību saskaņā ar Finanšu regulu” Nr. 2021/C 121/01, 12.lpp.

pārbaudes. Rezultātā finansējuma saņēmēja un CFLA līmenī būtiski aizkavēta finanšu plūsma projekta ietvaros, Finanšu ministrijas līmenī – nespēja savlaicīgi deklarēt izdevumus un secīgi saņemt finansējumu no Eiropas Komisijas, savukārt attiecībā uz trešajām pusēm (auditoriem) – neuzticība vadības un kontroles sistēmas elementam attiecībā uz pašdeklarācijas principu, jo personas nespēj objektīvi izvērtēt interešu konflikta situācijas. Finansējuma saņēmējam, savukārt, ir tiesības vērsties ar prasību vispārējās jurisdikcijas tiesā pret konkrētu fizisku personu.

Ja starp projekta iesniedzēju un projektu vērtēšanas komisijas dalībnieku pastāv faktiskā interešu konflikta situācija (piemēram, personai jāvērtē savu radnieku vai darba devēja projekta pieteikums – pamatā, bet ne tikai, šādas situācijas ir aprakstītas likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”), šis dalībnieks ir izslēdzams no projektu vērtēšanas komisijas un kvoruma nodrošināšanai tas aizstājams ar citu dalībnieku. Nepietiek tikai ar atturēšanos vai nepiedalīšanos konkrētajā sēdes daļā, kurā tiek skatīts konkrētais projekts, ar kuru pastāv interešu konflikta risks, jo pat tad, ja šis dalībnieks nebalso par konkrēto projektu, tiek uzskatīts, ka dalībniekam ir iespējams ietekmēt gan citu projektu objektīvu vērtējumu, gan citu projektu vērtēšanas komisijas dalībnieku viedokli, kas var nodrošināt labvēlīgāku komisijas darbību par labu ar viņu saistītajam projektu iesniedzējam, vai tieši pretēji – citu projektu iespējami zemāku novērtējumu. Ja pēc sēdes norises ir konstatēts, ka kāds komisijas dalībnieks atrodas interešu konflikta situācijā, labā prakse būtu, ka sēdē pieņemtie lēmumi ir anulējami, ir izveidojama komisija citā sastāvā un gala saņēmēju pieteikumi ir izvērtējami atkārtoti, kā arī lēmumi par projektiem ir pieņemami atkārtoti.

Savukārt, ja projektu vērtēšanas komisijas dalībniekam tiek konstatēts šķietams interešu konflikts, kas var radīt iespaidu par personas objektivitāti (kaut arī atbilstoši nacionālajiem normatīvajiem aktiem netiktu uzskatīts par šķērslī lēmuma pieņemšanā), tad labā prakse būtu atturēties no konkrētā projekta vērtēšanas, vienlaikus pastāvot iespējai turpināt darbu projektu vērtēšanas komisijā kopumā. Šādi rīkoties komisijas dalībnieku būtu jā mudina arī komisijas priekšsēdētājam. Analogiski būtu jā rīkojas arī situācijās, ja interešu konflikta situācijā ir nonācis piesaistītais eksperts, kas nevar ietekmēt vērtēšanas komisijas lēmumu. Vērtēšanas komisiju dalībniekiem nevajadzētu atturēties no lēmumu pieņemšanas vai ekspertiem no projektu vērtēšanas tad, ja šaubas par personas objektivitāti var būt tikai teorētiskas, piemēram, ja ar kādu no pretendentiem mācījušies izglītības iestādē vai nejauši apmeklējuši vienus un tos pašus sabiedriskos pasākumus.

Projektu vērtēšanas komisijai visus ar interešu konfliktu saistītos apstākļus ir nepieciešams dokumentēt, fiksējot interešu konflikta atklāšanas faktu, iesaistītās personas, pieņemtos lēmumus un veiktos novēršanas pasākumus. Šāda rīcība nodrošina lēmuma pieņemšanas procesa integritāti, palīdz izvairīties no turpmākiem pārkāpumiem, sekmē un veicina uzticību arī trešajām personām attiecībā uz atbilstošas iekšējās kontroles sistēmas darbību kopumā.

3.3. Interešu konflikta risks piesaistītajiem ekspertiem

Atsevišķas programmas paredz, ka gala saņēmēju projektu pieteikumu izvērtēšanai ir piesaistāmi neatkarīgi eksperti, kas nepiedalās projektu vērtēšanas komisijas darbā, bet sniedz neatkarīgu eksperta vērtējumu ar ieteikumu raksturu, kuru komisija var izmantot lēmuma pieņemšanā. Lai arī piesaistīto ekspertu loma var atšķirties, uz tiem ir attiecināmi tādi paši interešu konflikta nosacījumi kā projektu vērtēšanas komisijas locekļiem.

Attiecībā uz ekspertiem, kuriem ir konstatējams interešu konflikts ar kādu no projektiem, ievērojami šādi nosacījumi:

- eksperts vērtē tikai projektu vai projektus, ar kuriem tam nav konstatējams interešu konflikta risks;
- ekspertiem var tikt nodots anonimizēts projekta iesniegums, tādējādi mazinot interešu konfliktu risku;
- eksperts sniedz atzinumu, kuram ir ieteikuma raksturs, attiecīgi projektu vērtēšanas komisija var ņemt vērā atzinumā norādīto, taču tas nevar būt vienīgais projekta noraidīšanas vai apstiprināšanas arguments;
- projektu izvērtēšanai netiek veidotas ekspertu grupas, netiek nodrošinātas ekspertu savstarpējās konsultācijas – atzinums ir individuāls (neatkarīgs) tikai par konkrēto projektu;
- eksperts nepiedalās projektu vērtēšanas komisijas sēdēs, pat ja šim ekspertam nav balsstiesību, jo eksperts, kuram ir konstatējams interešu konflikts ar kādu no projektiem, nedrīkst nekādā formā tikt iesaistīts vērtēšanas komisijas darbā;
- projekta apstiprināšanas gadījumā eksperts neiesaistās kā darbinieks vai pakalpojuma sniedzējs sava vērtētā projekta īstenošanā;
- nodrošina, ka arī eksperts paraksta objektivitātes, konfidencialitātes un interešu konflikta neesamības apliecinājumu.

4. BIEDRĪBU ĪSTENOJAMIE PROJEKTI¹⁴

4.1. Biedrību īstenojamo projektu koncepta skaidrojums

Biedrības īsteno Ekonomikas ministrijas programmas, kas pamatā saistītas ar apmācību vai sadarbības tīkla nodrošināšanu komersantiem. Komersanti vērsas biedrībās, kas ar CFLA noslēdz līgumu par ES fonda projekta īstenošanu un ir finansējuma saņēmēji, iesniedzot pieteikumus uz valsts atbalstu, kas pilnībā vai daļēji nosedz attiecīgā projekta darbības (apmācības, ārzemju braucieni, semināri utt.).

4.2. Komersantu pieteikumu vērtēšana un interešu konflikta riski

Ņemot vērā, ka šādu projektu pamatā nav konkursa, bet tikai komersanta atbilstība regulas un citu normatīvo aktu kritērijiem (pārsvarā kritēriji, kas nosaka komersanta atbilstību valsts atbalsta normām), izvērtēšanai netiek veidotas speciālās atlases komisijas, bet izvērtējumu var veikt arī biedrības norīkots eksperts, savukārt lēmumu par valsts atbalsta piešķiršanu pieņem biedrības paraksttiesīgā persona.

Interesu konflikts pastāv, ja:

- pieteikumu uz valsts atbalstu vērtē biedrības pārstāvis, kas vienlaicīgi ir pieteikuma iesniedzēja dalībnieks, tā ģimenes loceklis vai labuma (piemēram, saņem atalgojumu) no attiecīgā iesniedzēja guvējs;
- biedrības lēmumu par valsts atbalsta piešķiršanu pieņem biedrības paraksttiesīgā persona, kas

¹⁴ Piemēram, projekti, kuri īstenojami Eiropas Savienības Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 2. komponentes "Digitālā transformācija" 2.3. reformu un investīciju virziena "Digitālās prasmes" 2.3.1.2.i. investīcijas "Uzņēmumu digitālo prasmju attīstība" ietvaros vai Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna 5.1. reformu un investīciju virziena "Produktivitātes paaugstināšana caur investīciju apjoma palielināšanu P&A" 5.1.1.r. reformas "Inovāciju pārvaldība un privāto P&A investīciju motivācija" 5.1.1.2.i. investīcijas "Atbalsta instruments pētniecībai un internacionalizācijai" trešās kārtas ietvaros.

vienlaicīgi ir attiecīgā pieteikuma iesniedzēja dalībnieks, tā ģimenes loceklis vai labuma (piemēram, saņem atalgojumu) no attiecīgā iesniedzēja guvējs.

!!! Viens no būtiskiem interešu konflikta novēršanas mehānismiem ir izstrādāta un publiski pieejama metodika atbalsta pieprasījumu izvērtēšanā.

!!! Ja biedrības pārstāvis konstatē, ka atrodas interešu konfliktā vai nevar objektīvi izvērtēt pieteikumu vai pieņemt lēmumu, tas sevi atstādina no attiecīgā procesa, dokumentējot faktu.

!!! Vienlaikus jāatceras arī tas, ka interešu konflikta konstatēšanas pamatā ir saprātīgas šaubas, vai persona spēs pieņemt neatkarīgu un objektīvu lēmumu. Bieža atstatīšanās, pamatojoties uz abstraktiem un konkrēti neidentificētiem interešu konflikta riskiem, var traucēt un apgrūtināt lēmuma pieņemšanas procesu.